

Nærings- og handelsdepartementet
Postboks 8014 Dep, 0030 Oslo

Att: Karin Ibenholt

kunnskapsinnhenting@nhd.dep.no

Innspill til kunnskapsinnhenting LoVe – Barentshavet

Begrenset kompetanse i nord: En utfordring for utvikling og økt verdiskaping.

Samfunnene i nord har store muligheter og utfordringer knyttet til utnyttelse av betydelige naturressurser som grunnlag for økt verdiskaping. Et kritisk punkt i dag og tiden framover er tilgang på kompetanse, som driver for utvikling og innovasjon. Her er mangelen på kompetansemiljøer og – arbeidsplasser en grunnleggende utfordring for sikre at samfunnene i nord kan være delaktige i framtidig verdiskaping.

Per i dag er kompetansemiljøene i nord i hovedsak sentrert rundt akademiske sentra og større byer. Ser man på utdanningsnivå i fylker som Finnmark, finner man at det gjennomsnittlig er mer enn 10 % større andel av befolkningen som kun har grunnskoleutdanning, samt at befolkningsandelen med lengre høyskole-/universitetsutdanning er halvparten så stor som landsgjennomsnittet (SSB). Selv om tallene for Nordland og Troms er noe mer positive, er trenden urovekkende: *kompetanse er en mangelvare i samfunnene i nord.*

Videre er det nødvendig å se nærmere på *kjønnsfordelingen i utdanningsnivå i landsdelen*. Statistiske data viser at det er *kvinnene som er de dominerende kompetansebærerne i nord*. Man må derfor iverksette tiltak for å høyne utdanningsnivået blant menn i slike samfunn. Samtidig må slike mønstre få konsekvenser for utforming av tiltak som skal sikre tilbakeflytting og tilflytting av kompetent arbeidskraft. Kvalitet og tilgang på tjenester innenfor helse (f. eks. fødetilbud, helsestasjon, legetilgang), skole (f. eks. desentraliserte tilbud som alternativ til hybeltilværelse ungdom), logistikk (f. eks. frekvens flytransport) og kultur (f.eks. tilgang på kulturskoler) er komplekse og sentrale faktorer for å gjøre et sted attraktivt for kompetente mennesker i etableringsfasen.

Det er nærliggende å anta at *mangel på kompetansesarbeidsplasser i landsdelen resulterer i lav innovasjonsgrad, samt frakobling mellom formalkompetanse og lokal forståelse*. Dermed blir kompetanse innenfor sentrale kunnskapsområder knyttet til utnyttelse av naturressursene lite tilgjengelig for beslutningstakere, næringsliv og allmennhet lokalt.

Høy formalkompetanse som katalysator for framtidsrettet verdiskaping. Det store antallet master- og doktorgrader som produseres i Norge i dag, bør gi et solid grunnlag for å tilrettelegge for kompetansesarbeidsplasser også utenfor akademiske sentra og byer. Det er ønskelig at offentlige kunnskapsinstitusjoner skal ha filialer i et større antall mindre samfunn. Her kan *etableringer av kompetansebedrifter representere komplementære strukturer som bidrar til økt forankring og tilgjengelighet av faglig kunnskap lokalt i påvente av mulige institusjonelle filialer.*

SALT (Salt Lofoten AS) er et eksempel på nettopp en slik kunnskapsbedrift. Virksomheten leverer tjenester innen forskning, rådgivning og formidling knyttet til det marine miljø fra kaikanten i Svolvær. Gründerne bak SALT er kvinnene Kjersti Eline Tønnessen Busch (Ph. D. akvakultur) og Kriss Rokkan Iversen (Ph. D. arktisk systemøkologi), som eier bedriften sammen med Akvaplan-niva AS. Under to år etter etableringen av SALT, har virksomheten fire fast ansatte innenfor marinbiologi (Ph. D.), akvakultur (Ph. D.), bioteknologi (M. Sc.) og statsvitenskap (M. Sc.) - og har gjennom mer enn 20 prosjekter omsatt for over 3 mill. NOK.

SALT ble etablert som svar på gründernes felles ønske om å kombinere sine doktorgrader innenfor marine fag med å bosette seg i Lofoten. Lofoten framstod som attraktiv for Busch og Rokkan Iversen nettopp fordi mange grunnleggende behov i skjæringspunktet mellom familiesituasjon og suksessfaktorer for bedriftsetableringen ble dekket. De kvinnelige gründere opplevde at deres akademiske bakgrunn og brede nettverk ble sentrale verktøy i etableringen, sammen med mentorer med erfaring fra etablering og drift av kunnskapsbedrifter.

Samtidig erfarte Busch og Rokkan Iversen at virkemiddelapparatet i dag ikke nødvendigvis er tilpasset at samfunnets betydelige investeringer i høy utdanning kan anvendes til etablering av kunnskapsbedrifter i distriktene.

Konkret mener gründere at følgende punkter bør sees nærmere på for å forløse kompetansepotensialet i nord:

Økt innsats desentralisert formidlings- og rekrutteringstilbud for ungdom i mindre samfunn: Kulturelle oppfatninger om at det er mer gunstig å gå rett ut i yrkeslivet enn å investere i en høyere utdanning sitter fortsatt dypt i mange små samfunn. SALT mener desentraliserte formidlingstilbud som øker ungdoms valgkompetanse for egen framtid er veien å gå for å redusere frafall og øke utdanningsnivået i den nordlige landsdelen.

Ytterligere fokus på entreprenørskap og gründervirksomhet i utdanningsløpet: Siden gründere eget utdanningsløp, har entreprenørskap fått en større rolle i utdanningsløpet ved både grunnskoler og høyskoler/universiteter. SALT mener denne positive trenden må forsterkes gjennom hele utdanningsløpet og at introduksjon av entreprenørskap allerede i barneskolen må vurderes.

Ytterligere systematisert nettverksbygging blant mulige gründere med ulike bakgrunn: Nettverksbygging mellom gründere er sentral for kompetanseoverføring. SALT har opplevd det som motiverende og støttende å møte andre gründere med ulike bakgrunn og virkeområde. Dagens tiltak må forsterkes, videreutvikles og systematiseres ytterligere.

Systematisert tilgang på mentorer med erfaring fra kompetansebedrifter: Å lære av erfarne bedriftseiere som har gått veien før en har vært svært verdifullt for SALT. Tilbudene for mentortjenester må derfor opprettholdes, forsterkes og videreutvikles.

Endring av timesatser og dekningsgrad etablererstipend Innovasjon Norge: Innovasjon Norges etablererstipend er svært viktige. SALTs erfaring er imidlertid at man i dag opererer med urealistisk lave timesatser, som sammen med 50 % dekningsgrad ikke er formålstjenelige når man skal etablere og drive forretning. SALT mener at timesatsene må oppjusteres og dekningsgraden endres, slik at den økonomiske risikoen for nyetablerte bedrifter reduseres.

Endring av bruk av Kvinneinnovasjonsmidler: Dagens Kvinneinnovasjonstiltak er sentrale for mange kvinnelige gründere. Det er samtlige midler svært fokusert rundt "myke" tiltak, som nettverksbygging mellom kvinnelige gründere. Kvinnelige gründere er ofte mindre risikovillige enn mannlige. Derfor er det SALTs oppfatning at man bør vurdere å anvende en betydelig del av den samlede økonomiske rammen til såkornmidler og oppstartsstipender til kvinnelige gründere – i tillegg til nettverkstiltak.

Endring av timesatser for private kompetansebedrifter i prosjekter i regi av Norges Forskningsråd og andre offentlige finansieringskilder: Dagens retningslinjer for økonomisk støtte til både forsknings- og formidlingsprosjekter fra offentlige finansieringskilder opererer med betydelig lavere timesatser for private foretak enn for

offentlige kunnskapsinstitusjoner. *SALT mener denne praksisen virker konkurransehemmende for komplementære kunnskapsmiljøer utenfor akademiske institusjoner og ber om at disse ordningene belyses og vurderes endret.*

De SALTe gründernes opplevelse av å etablere en kunnskapsbedrift i et lite samfunn har vært svært positive. Dette gir grunnlag for å tro at man ved målrettede tiltak kan tilrettelegge for lignende etableringer i andre små samfunn i nord.

SALT hilsen,

Kjersti Eline Tønnessen Busch

Kriss Rokkan Iversen